

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**De Ivstitia Et Ivre Libri Decem, Reuerendi P. F. Dominici
Soto, Segobiensis, Ord. Præd. Theologi præclariss.**

Soto, Domingo de

Venetiis, 1608

1 Semperne oporteat ei restitutionem fieri a quo res sublata fuit.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38878

expositio est illius loci euangelici. Sciebas quod meto vbi non semino, & congrego vbi non sparsi Cuius duplex est expositio. Primum enim hoc nos certissimum catholica fides docet, quod radix nostrorum omnium meritorum est gratia Dei, per quam illi sunt accepta, & ideo quidquid illi meritorum offerimus ipse in nos prius seminavit. Vnde alibi, seminanti semen suum sese comparavit. Et ideo prior expositio est, quod verbum Christi non intelligitur secundum veritatem, sed secundum existimationem illius verbi nequam, qui ex odio arbitrabatur Deum petere quod seminaverat, & ideo ait Christus, ex eius ore eum iudicare, quasi non ex rei veritate Posterior vero solutio est, quod aliquid præter gratiam, quam ipse nobis confert, exigit a nobis scilicet assensum nostrum, ut sinamus nos ab illo moveri, & præterea usum eiusdem gratiæ, quo per meritorum incrementa ipsa augetur. Porro autem sincerior apparet prior solutio. Nam & ipse nos mouet ad assentiendum, & fruges meritorum nostrorum ipse in nobis seminavit per gratiam. Vnde Pau. Ego plantavi scilicet prædicando, & Appollo rigavit. Deus autem incrementum dedit. Est hic autem ab illo Lutheranorum dogmate cauendum, quod nos lib. 3. de Nat. & Grat. c. 8. expugnauimus. Aiunt enim opera nostra non esse nostra merita, sed Deum per nos mereri. Quæ quidem falsitate nihil ineptius dici potuit. Meritorum enim non dicitur nisi vnus ad alterum. Quare cum mereri, non sit nisi in Deo, & erga ipsum, non potest ipse mereri. Decipiuntur autem falso intellectu verbi Augu. in Dei gratia & lib. arb. quo ait Deum in nobis coronare dona sua vbi Augu. non dicit quod opera nostra sunt merita Dei, sed quod sunt dona Dei, & simul vtrumque verum est, quod sunt & dona Dei, & merita nostra. Nam quia non sunt merita, nisi quatenus è radice gratiæ Dei pullulant, eius dona dicuntur, & sunt. At quia quatenus ex consensu libero voluntatis nostræ diuinitus motæ sunt, sunt merita nostra. Coronat ergo Deus merita nostra quatenus dona eius sunt, & ideo quodammodo illi damus quod non accepimus puta auctum, quod in radice accepimus, sed tamen nihil damus quod ipse non seminavit & in incrementum dedit.

Paulus.

Dogma
Lutheranorū.

QVÆSTIO VII.

DE CIRCUNSTANTIIS
restitutionis.

S. Thom. 2. 2. quæst. 62. art. 5.

ARTICVLVS I.

Virum semper oporteat ei restitutionem fieri a quo res sublata fuit.

Voniam questio præcedens substantiam nobis restitutionis patefecit, decet vbi in hac prima circumstantia eiusdem exploremus, nempe cui, quis quomodo, quid restituere debeat. Est ergo primus articulus, qui apud D. Th. est quintus, vtrum sit semper restitutio ei faciendæ, cui res sublata est. Apparet namque id non semper oportere. Primum, quia restitutio non debet illi esse nocua, cui sit, neque alteri iniuriosa. Si autem ei cuius res est, esset semper restituenda, vbi quandoque veniret, vbi in eius penam esset vel aliorum, vbi puta dum domino petenti suum gladium, vbi homicidium faceret, redderetur, ergo non semper est vero domino restitutio faciendæ. Secundo. Quæ quisque iniuste præterea sine dano dignus sit, qui eadem recipiat, solent autem homines aliquid simoniace dare, vel ad corruptendum iudicem, vel ad hominem enecandum quæ quidem largitiones iniuste sunt, ergo non est illis faciendæ restitutio. Tertio. Nemo ad id cogitur quod impossibile est, quæ aut restitutio non est factio possibilis, si ei fieri debeat a quo res ablata est, nepe vel quia est vitæ æternæ, vel peregrine profectus, vel pietatis ignotus, ergo tunc non esse necessesse restitutionem eidem fieri. Quarto iustus homo cogitur ei beneficium respensare, a quo maius accepit, quam ei, a quo recepit minus, ergo ingruente simul parentum inopia dum tempus restituendi alteri occurrit, si vtrumque simul non est possibile, citius rependendum est parenti beneficium, quæ debitum extraneo restituendum. Quinto. Frustraneum esset, ac perinde vanum id restituere quod rursus in possessionem restituentis esset reuertendum, dum autem

autem prelati quidpiam ecclesie debet si eidem ecclesie restitatur, in suam ipsius regrediri potestatem, quâdoquidem ipse est honoris ecclesie administrator & custos, ergo tunc non decet restitutionem ecclesie fieri. Atque adeo non semper ei debet fieri restitutio a quo res ablata est. Contrarium autem nos Paulus admonitos curavit ad Rom.

Paulus. 13. inquit. Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum cui vectigal, vectigal &c.

Alia sententia. Quæstio huius articuli præcipua est in materia restitutionis, ad quam plerique Doctorum conclusionum multitudine respondent, nempe quod bona defuncti restituantur hæredi, & que ignoro debentur, restituantur pauperibus & horum instar fiat de alijs. At vero licet forsitan ad rem non ita multum differat, tamen si loquendi proprietatem obserues, multo sincerius & ad rem proprius vnica conclusione D. Th. respondet, quæ sit vniuersalis hæc. Necessarium vbiq; & semper est restitutionem eidem fieri a quo res sublata est. Enimvero hæc edes personam defuncti gerunt, & ideo quod eis confertur, datur de functo, & quod restituis pauperibus, vero domino reddis, nam illi per se nullum acquirunt dominium, nisi quia loco veri domini subrogantur. Probatur ergo conclusio. Restitutio, vt supra dictum habemus, est actus commutatiue iustitiæ, per quam æqualitas constituitur inter personas quæ in æqualia habent, hæc autem rerum ad æqualem legitime constitui non potest, nisi eidem ipsi reddas, quod ei abstulisti, siquidem ille est qui propter tuam ablationem minus habet, ergo vero domino facienda est semper restitutio. Antea tamen quam ad argumentorum solutionem descendamus, explicanda est conclusio. Consulto quippe dictum est restitutionem fieri, debere vero domino. Nam si rem ab eo sustuleris, qui eius non erat verus dominus, vt pote a latrone, non est ei reddenda, sed domino, cui ipse surripuerat, ac perinde rem filiosfamilias ademptam: suo patri, & quam monacho eripuisti, eius prelati. Enimvero vt articulo proximo dicturi sumus dupliciter ex fonte oritur restitutionis obligatio, nempe & ratione acceptionis, & ratione rei acceptæ. Ob idque in hisce casibus, etsi nihil ab eiusmodi dominis acceperis, nihilominus quia eorum res penes desunt, tenentis in eorum potestatem tradere. Est au-

tem operæ pretium, tria in eiusdem restitutionibus obseruare. Primum, vt tibi citra ullam dubietatem constet, rem quam Petro eripuisti, non esse suam, sed Pauli. Nam dum res tibi dubia est, tunc quam melior est conditio possidentis, eidem debes reddere, vt ipse videat cuius est. Quandoquidem in foro iudiciali, nisi tu plane probaueris rem non esse illius, eidem a quo abstulisti, compelleris reddere. Et consulto dixerim, non esse illius, puta quia nunquam eius habuit dominium, sed per iniuriam surripuit. Nam si ille, a quo sustulisti ratione mutui vel alius legitimi contractus, rem illam debet alteri, non tu potes, priuata auctoritate reddere, sed ei ipsi debes, qui dominium habet. Secundo, vt tenearis dare domino, requiritur quod id possis abque magno tuo detrimento facere, quoniam si latronem timeas, aut filiumfamilias, a quibus nisi eis reddas, vapulabis, aut graue aliquod damnum accipies, non teneris cum tuo incommodo reddere nisi eis. Tertio, Quando restituis vero domino, teneris tam latronem admonere quâ etiam dominum, illum scilicet ne postea præsentia ductus iterato restituat, quod semel restitutum est, hunc autem, ne alia via procuret illud recuperare. Arguitur autem contra secundam moderationem, nempe, quod res tunc restituenda est dño, si fieri illud potest sine restituentis detrimento. Ille qui rem sustulit a latrone, teneret restituere vero domino, non solum charitatis iure, verum & iustitiæ rigore, ergo non solum absque detrimento, verum etiam cum illo debet talis restitutio fieri. Probatur primo antecedens. Nam qui rem alienam habet inuito domino, res ipsa accepta, vt modo dicebamus, in causa est, vt restitutio iustitiæ vinculo fiat. Item verus dominus posset possessorem in foro iudiciali compellere vt sibi conferat, ergo tenebatur de iustitiâ. Nam ad id ad quod sola charitate tenemur, non possumus in iudicio cogi. Item, quia, vt articulo proximo dicturi sumus, etiam qui furtum a latrone emisit, teneretur illud domino restituere, ergo quomodocumque accipiat. Consequentia autem prima inde probatur, quod iustitiâ etiam cum detrimento restituere obligat, vt supra diximus. Ad hoc respondetur, quod non solum charitas, sed & iustitiâ obligat ad reddendum vero domino, quo-

Tria in restitutione obseruanda. Primū,

Secundum.

Tertiū.

Argumentum contra secundam moderationem.

Ad argumentum.

TO
RE
SIBUS
III
13

Coactio.
Explicitur conclusio.

quomodocumque ab iniquo possessore acceperis. Negatur tamen consequentia, qua infertur etiam cum detrimento esse restitutionem perficiendam. Quando enim tenentis ratione acceptionis, nempe, vel quia iniquè à domino eripuiti, vel mutato, tunc restituere etiam cum aliquo detrimento, vt diximus cogentis, haud tamen cum detrimento vitæ. Quando vero non ratione acceptionis, sed tantum ratione rei acceptæ, tunc nullum cogentis subire periculum, si re vera periculum est alicuius momenti, sed satis est tunc, vt eidem reddas à quo accepisti, admonendo, si potes verum dominum. Quandoque autem egregium officium præstabis amico, si periculo te obijcias, vt rem suam serues. De hoc autem iterum expressius articulo proximo.

Ad primū principale. Ad primum igitur argumentum respondet D. Thomas, quod casu quo restitutio grauius ei nocet, cui fit, vel in nocentum alterius vergit, non ei tunc fieri debet, eo quod restitutio in utilitatem eius fit, cui debetur, sed debet in tempus congruum prolatari, vel apud alterum res deponi, qui tutius custodiat. Hæc autem responsio nonnullas parturit dubitandi ratiunculas. Et quo omnibus fundamentum subijciamus, queritur quo iure depositarius teneatur in tali casu seruare depositum, atque id domino denegare, charitatis, an iustitiæ, multum enim refert. Nam si iustitia illud seruare cogit, consequens fit, vt si restituat, teneatur ad restitutionem damnorum, quæ ipse intulerit, sin autem solo charitatis vinculo, nulli inde fit restitutioni obnoxius. Responsio huius in distinctione posita est. Aut enim ille qui petit, vult re sua in iniuriam sui, vel aliorum abuti, & tunc de iustitia teneor ei illam negare. Vt si gladium a me insanus petat, vt se, vel alterum occidat, si modo tamen sine meo incommodo possum. Non enim teneor subire periculum, quod mihi ille offert, si non reddo. Sicuti non teneor exponere me periculo ad defendendum vitam proximi. Et quod qui potest sine vericulo, teneatur de iustitia negare, inde patet, tum quod reddendo, causam dat iniuriam, tum quod si reddat, condēnabitur in iudicio, licet non ad totum. Misam hic semper faciamus ignorantiam, quæ homines potest excusare. Et eadē ratione, immo maiori denegare debeo, quando in

præiudicium reipublicæ id petitur, vt qui amplam pecuniam debet tyranno, quam ipse vt exercitū in interuentionem reipublicæ armet, petit, teneor ei tunc temporis de iustitia denegare. Si vero dominus rem suam petat in aliquem abutum, qui non habet annexam iniuriam, vt si pecuniam quam illi debeo, ad sortandum, vel ad ipsam prodigendum ex me reposcat, tunc de iustitia non teneor non reddere, quandoquidem reddendo nullius sim iniuriæ causa, immo ipse petit suo vitæ iure. Tenor tamen ex charitate rei proximi consulere, atque ad eo, si possum restitutionem differre in aliud tempus. At vero emergit a contraria parte argumentum. Nemo habet ius peccandi, ergo quomodocumque ille peccat ad peccandum, etiam contra aliorum iniuriam, denegandum illi est de iustitia. Quod si respondeas licitum illi esse dare sorto pro re illicita, & ideo petere vt utatur iure suo, infruat argumentum de datione, quæ intrinsecè est peccatum. Vt si petat ad exercendam simoniam quæ quidem datio intrinsecè mala est Caiet. hic ingenuè fateor tunc etiam non licere ei dare. Nam dicit non licere pecuniam depositam domino reddere, vt Cardinale tum emat, & multo minus illi pecuniam in talem vsum mutare. Sed re vera, quidquid sit de mutatione, in quo maior contra esse videtur ratio culpæ, quia mutans cum minus cōpellatur magis videtur esse causa, depositum tamen tunc reddere, nullam videtur iustitiam afferre. Nam ipse petit quod suum est, non ad irrogandam iniuriam alicui tertio neque sibi, sed solum ad peccandum sicuti si peteret, vt mala causa daret amicæ. Et ideo alij volunt eludere argumentum propter vitium appellationis. Non enim sequitur, nemo habet ius peccandi, & iste petit pecuniam suam ad peccandum, ergo non petit vt utatur iure suo, quia petit ad dandum ad quod habet ius, licet non ad culpam, quæ rationi adiungitur. At vero profecto illo modo quo non habet ius ad peccandum, neque ius habet ad dandum, si datio ipsa sit peccatum. Secus de meretricia mercede: quia dare, non est peccatum licet fornicatio sit peccatum. Dubius ergo modis congruentius responderetur. Primo, quidquid sit de illo vsum ad quem suam à me pecuniam petit, tñ petendo utatur iure suo, quia petit suum. Sed ais Petit tamen

tamen

tamen ut ea utatur contra ius suum. Respondetur ergo secundo, quod uti quæquam iure suo, bifariam intelligitur. Si n. ius accipiat pro lege, nemo habet ius peccandi, quo nem. nem. lex peccare permittit. Si autem ius vniuersitque accipiat pro eo, quod est suum, scilicet quo citra iniuriam v. n. tunc ille, qui dat pecuniam simoniae, vel ad contumendum iudicem, v. n. iure suo, hoc est dat quod suum est, atque adeo nemini iniuriam facit, sed legi, quam quidem ego qui habeo eius depositum, nō tentor vitare.

Ad secundum argumentum respondet D. I. h. sub distinctionem. Bifariam enim contingit aliquem quidpiam illicite dare. Vno modo, quia datio ipsa est contra legem, sicuti simoniaca, & tūc, quia dans meretur dominium perdere, quod aliter nihilo magis acquiri, restitutio fieri debet, nō ei, sed pauperibus. Si vero datio ipsa nō sit illicita, sed causa propter quam datur, ut scilicet merces non restitutioni debita. Et quidem secundum membrum adeo liquidū est, ut nullo indigeret examine nisi quidam nuperimus auctor Cōplurensis hanc sententiam S. Thom. que omnium fere est Theologorum, inficias nūissent. Ait quippe meretricem nihil in pretium & mercedē suæ turpitudinis recipere posse, sed tantum donationis via. Itaque si in pretium recipere, restituere teneretur. At vero salua egegit doctoris exultatione, ratio eius tam debilis est, quam conclusio falsa. Inquit enim duo esse rerum genera, quæ diuersa ratione non sunt pretio æstimabilia, nempe spirituum, quæ ideo pretio non æstimantur, quod omne excedunt pretium, & operum, quæ delicta sunt, quæ propter eorum vilitatē nullo sunt pretio digna. Porro autem vtrunque membrum falsum est. Spirituaia nanque nō illa ratione iniuste venduntur. Nam etsi supranaturalia sint, nihilominus quantum ad humanos vius attine, emerent illa homines quanto pretio possunt. Vt a. n. omne pretium excedit, & tamen homines a condempnatur ut vitā quam absulit, ad arbitrium prudentum restituat. Præterea, spirituaia quæ habent fructus temporales annexos, possent tunc illa ratione emi, ut sunt sacerdotia. Ratio ergo quare spirituaia venalia non sunt, non est nisi quia gratis sunt diuinitus collata. Et ideo dispensatores illorum cū non

in peculiare suum commodum, sed in bonum commune ea receperint, debent quæ gratis acceperunt, gratis dare, ut libro nō latius patebit. Quare scientia quam quis proprie acquirat, vendibilis est. At vero de peccatis, licet ratione culpæ non solum vilia sint nulloque pretio digna, imò abhorrenda & execranda, nihilominus ratione consentus illius, qui suas locat operas, rationeque voluptatis illius qui condicit, quatenus ad humanos vsus accommodantur, possunt mercede & pretio redimi. Quapropter mulier quæ sui corporis copiam facit, mercedem recipere potest pro voluptate quam vir capiat, sicut posset, ut prolem illi gigneret. Imò utraque ratione posset etiam masculus a femina pretium recipere, quin uero æquius, quia plus præbet. Sicuti Alexander in iure natura potuit à duce illa Amazone quæ illum gratia recipiendæ prolis inuilit, quod & prece & pretio, ut fertur, impetrauit. Nam illi feminarum generi in more erat pretio accersere uiros qui ad illas ingrederentur. At uero quia feminis maior in est pudor, ob idque rariore sunt quæ illi turpitudini uacant, quam uiri, pretium ipsæ iustus recipiunt. Item si causa salutis quispiam emissionem illa egeret, posset amplectum illum pretio cocernere, & non obstante innatum haberet flagitium. Et quod non solum donationis uia, sed & loco pretij id possit recipere, manifeste probatur, quia res publica non solum miseris illas feminas permittit, sed & pretium eis taxat, id quod nomē ipsum meretricis admonet dicitur enim amercendo. Et qui illis statum pretium non persolueret, cogere in foro iudiciali, quod non contingeret, si donario esset. Idque legi, idem si ob stuprum. ff. de condict. ob turpem causam, adstruit, quippe que ait meretrici iuste recipere id quod pro iniusto accipit. Meretrix enim inquit turpiter facit, quod sit meretrix, non tamen turpiter accipit, cum sit meretrix. Item arguitur contra huius Doctoris assertum, quo ait, si prostituta quidpiam animo recipiendi pretium accipiat ad restitutionem teneri, si uero aio recipiendi donationem, minime teneri. Arguitur in quâ, quia non tam eius mēs existimari dēt qui ipsa traditio, & re uera consuetissimo uso nemo illis donat, sed pretiū soluit, atq; ipse id plane intelligit, quare semper tenentur ad restōnē. Neq; contra

Potest uir a femina pretium recipere.

Alexan. Amazō

OTO
tre
bilis
III
13

Soro, de iust. & iure. A a nos

nos quidpiā facit l. syncera. C. de donat. inter virum & vxor. vbi miles donare prohibetur quidpiam meretrici. Illic enim non iustum pretium prohibetur, sed larga donatio, idque in fauorem militis. Nam alij donare etiam illis possunt, vt pater l. actio. ff. de donat. Maiori tamen apparentia obijci nobis illud posset. Deur. 2. v. Non offeres mihi turpe lucrum, nempe meretricis. Sed tamen neque hoc quidquam euincit. Ibi enim non condemnatur meretricis pretium, sed propter foeditatem prohibetur in templo offerri sicuti & pretium canis, quia nō erat animal vile. Vel quod verisimilius est, vt ait illic Iosephus in more erat vendere conium canis ad impregnandum capram. Ad nullam ergo meretricis restitutionem tenentur. Maius autē dubium est, an alia quæ non sunt publicitatis expolita, sed maiori cum vetecundia copiam sui faciunt, possint pretium recipere? Sunt enim qui hoc propterea negent, quod lex non permittit nisi illas quæ sunt in fornicibus, neque alij pretium taxat. Porro autem crediderim has multo iustius posse recipere pretium, quippe quæ ob maiorem honestatem pluri sunt aestimandæ. Quod si de alijs etiam scisciteris, quæ neque publicitatis sunt prostituta, neque se tradere consueuerunt, sed sunt puella aut maritata quæ semel aut bis collabuntur. De his maior est apparentia, quod non possint pretium recipere, sed teneantur ad restitutionem, eo quod non modo non sunt lege permittæ, verum lege agitur contra illas, aut de stupro, aut de adultero, neque in iudicio aulentur, si promissum sibi pretium peterent. Nihilominus & illis quoque licet pretium recipere, tenebuntque in foro conscientiarum, qui illis promissum, solvere, nisi excessus iustæ estimationis pro ratione perlonarum immodicus esset. Et ratio est eadem S. Tho. Nam licet flagitia illa sint lege verita, datio tamen non est prohibita. Et ideo iuri naturali standum est, vique iure concessio illa corporum æstimabilis est pro onia. Atque ad hoc facit l. supra citata, idem ff. de condi. ob tur. et in. vbi et qui aliquid ob stuprum obtulit denegatur repetitio. Sed tamen quantum ad forum iudiciale est differentia inter has molierum species, quod meretrici datur in iudicio ad repetendum pretium, ei autem quæ non est publico loco expolita, denegabitur, quia illis

solis lege decreta sunt pretia. Vxoris autē & virgines non solum a iudicio arcenunt ne petant, verum etiam in penam sui criminis priuabuntur acquisitio pretio, sed iam ante condemnationem iure nature illis debetur. Quod autem adduci potest ex l. Lucius Titius. ff. de iure hile vbi mulier, quæ marito venenum propinauerat condemnatur vt que turpiter in adulterio receperat: filio applicentur nihil ad rem facit. Primum, quod ante cōdemnationem iure nature poterat id recipere, deinde quod condemnata est, non solum in odium adulterij, sed & homicidij. Vtrū autem maritata teneatur pretium reddere viro, si id saluo pudore suo posset, & filia patri? Respondetur idem esse iudicium atque de alijs, quæ operis manu suam acquisierint. Potest enim clam marito, & filia clam patre, illa in suos vias vertere, nisi amplā supplicet illa via acquiriuisset, quæ idcirco in usum mariti venire deberet. Haud ergo eiusmodi mulieres ad restitutionem tenentur, nisi ab eo receperint, qui non erat sui iuris, vt amplam pecuniam possit illis vltibus expendere. Nihil res est modica, pro qua iustate personæ, si filiofamilias recipiat, retinere potest. Nā presumitur pater scire, tatarque, subinde habere eiusmodi expensas. An vero vice versa, qui puellam viuauit, teneatur in conscientia in totam dotem? Respondetur, quod si ipsa consentit, non tenetur de rigore iustitiæ ad aliud, nisi ad id, quod pollicitus est. Nam scienti, & volenti non imputatur. Tamen si aqritas honestatis sit, v. si illam ob causa nuptui tradi non potest, aliquid elargiatur. Neque vero si sit sub cura patrum, tenetur illam dotare, secus si inuitam rapuit. Adiecit tamen præterea hoc verbum S. Tho. quod si mulier superfluum per fraudem, & dolum extorsit, teneatur amatio restituere. Vbi notandū, quod si superfluum recipiat, dum tamen neque suam addit, neque dolum, nulla est necessaria restitutionis. Fraus autē est, si v. g. diceret se esse viro incognita, aut nō nisi semel, idque à matre, qua fraude plus extorqueat, restituere profectō teneatur. Sed si falso dicat se perdere illum deamare, aut facere, & testamentis quidpiam exorsit, fraus illa nō obligat ad restitutionem, quia probe cōnocunt illas esse meretricum rethoras. An vero contra, si quis illis superfluum aliquid polliceretur, teneatur, quod illud solvere, teneatur

Ioseph.
Aliquo
rum sen
tentia.
Sententia
auctoris
Aliud
dubium
Solutio.

re illici-
ti no-
bigat.

Tripliciter
da-
tionem il-
licitam
primus
modus
datis
no-
natis.

detur teneri in conscientia, quia ius hoc naturale docet, nisi excessus ad prodigalitate[m] peringeret. Nam tunc malè promissum esset, in quo rescindenda esset fides, etiam si cum iuramento esset promissum: nam iuramentum de re illicita non obligat. Neque simile est de illo qui iuravit latroni pecuniam se largiturum ad redimendam vitam, quàm illud licitè potuit iurare. Consultius est tamè in eiusmodi eventibus relaxatione[m] iuramenti procurare. Retrocedendum ergo est ad prius responsonis mèbrum, quò si datio ipsa est illicita, cum nam sit restitutio facièda, vt in simonia. Harù ergo quæ illicitæ sunt, datio[n]um triplex est differentia. Vno enim modo datio potest esse mala solum ex parte recipientis, vt si cuiusdam pecuniam porrigeres, ne peccatum committeret. Et tunc ille qui dat, potest reperere, eo q[uo]d alter tenebatur id gratis facere. De quo ex rar. l. vt puta, ff. de condi. ob. turp. cau. Ex qua infert glossa, quam Summista sequuntur illum qui recipit ad restitutionem teneri. Haud tamen consequentia vim intelligo. Imò crediderim tali esse distinctione vidèdum. Aut inquam vitium a quo illum donario meo cohibere procuror, perniciosum est alteri, aut nullam habet annexam iniuriam. Si enim est iniuriosum ac perniciosum, vt puta cum amico munus aliquod offero, ne homicidium, aut furtum faciat, tunc mihi postea repetitio dabitur. Atqui hoc tantum exemplum est in lege. Nihilominus si ego non repeto, crediderim ad nullam illum teneri restitutionem. Nam etsi ille gratis teneretur abstinere, nihilominus, quia in gratiam mei abstinere, a huiusmodi mala illa facturus potest iurenaturæ pro sua illa voluntate pretium ex parte recipere. Quare lex translationem dominij non prohibet, sed repetitionem concedit, vt in ludo diximus, id què in odium illius criminari, ne homines iniurias, quas in alios meditantur, pretio venderent. Quando vero vitium non est contra iustitiam, a si ego amico quidpiam darem ne scortaretur, profectò non solum ille recipere potest, neque ad restitutionem teneretur, Verum etià, vt credo, neq[ue] daretur mihi repetitio, quò lex illa pœnalis restringèda est ad sui ipsius exemplum, quod non profert, nisi in vitijs habentibus iniuriã annexam. Secundus ergo modus dationis iniustæ sumitur ex parte virtutis: si tam dantis, quam

recipientis, nõ quidem quia actio pro qua munus offertur, non sit natura sua pretio estimabilis, sed quia habet annexam iniuriam contra iustitiam. Vt si litigatur, aut iudici, aut scribæ, aut testi corrumpendo munera offerret, aut assassino, vt hominem interficeret. Tunc enim uterque delinquit, & ideo tam qui dedit, quam qui recepit, eodem pretio iure multatur, ac proinde largitio illa fisco iure addicitur, vt patet l. multa. C. de mod. nul. Non quod actiones illæ, puta hominem occidere, aut sententiam in tuum fauorem proferre, non sint natura sua pretio estimabiles, sed quia actiones iniuriosæ sunt, indignus iure sit ille, qui accipit vt dominium acquirat. Qua perinde ratione intelligenda est lex illa, ff. de verborum obligationibus. Generaliter nouimus turpes stipulationes nullius esse momenti, intelligitur inquam quando vtriusque iniusta est (vt lex statim proxima declarat) veluti si quis homicidium, vel sacrilegium se facturum promittat, quia homicidium, & sacrilegium sunt delicta contra iustitiam. De quibus etiam restitutionibus habetur iure Canonico l. 4. quæstio. 5. can. Non sanè, qui est Augustini. Interrogas autè cum leges istæ, pœnales sint vtrum qui recepit, teneatur ante sententiam restituere? Videntur enim ex his, quæ diximus lib. 1. non teneri. Respondetur nihilominus, teneri. Et ratio est, quia lex fecit eum inhabilem ad recipiendum in odium delicti, quod est contra iustitiam, & ideo nullum acquisiuit dominium. Haud tamen tunc teneretur restituere fisco: nam etsi ille inhabilis fieri potuit ad recipiendum quod non erat suum, alter tamen qui dedit, non potuit re sua, nisi per iudicis sententiam expoliari, ob id què antequam condemnatio fiat, restitutio debet fieri domino qui dederat. Nihilominus facta etiã restitutione, vbi fisco recuperit, recuperabit. Quando vero delictum non est iniuriosum, optimè transferitur dominium, quia, vt supra diximus, datio non est illicita. Vnde, vt supra citatum est l. Idem, de condi. ob. tur. cau. danti ob stuprum pecuniam non conceditur repetitio. Sed nunquid licebit munera iudici, aut alteri iustitiæ ministro ad redimendam vexationem largiri. Apparet, nõ id licere, eo quod cuique fas est suum protegere ius. Respondetur autem nemini id licere, quoniam

Turpes stipulationes nullius esse momenti, ex ponitur Dubiũ.

Dubiũ.

A a 2 iuste,

OTO
tre
bilis
III
13

iuste, quod iustum est, exequeris, & quoniam lex huiusmodi largitiones vetuit, subinde cohibuit illa via redimere vexationem. Illo enim palliamento multa fiunt corruptiones: Nam cum quisque in propria causa iniquus sit index cuique apparet ius habere certum, atque adeo suam vexationem redimere, quæ quidem in litibus maxima perniciosa est, nempe dum uterque ligantium ut vexationem redimat, vexando præuenit alterum, datque illi causam, ut & ipse suam redimat. Idque utinam non usque ad principum palliandas discordias procederet. Tertio modo dationem contingit esse illicitam, etiam ex parte utriusque tam dantis quam recipientis tamen ratio non est ei similis quæ in proximo membro signabatur, videlicet, quod actio, quæ emittitur est iniuriosa, sed quia non est pretio estimabilis, qualis est datio simoniaca. Quod enim mihi detur pretio sacerdotium si uis dignus, non est alterius iniuria verumtamen quia res illa quæ emittitur, non est pretio estimabilis, propterea quod Antistites gratis acceperunt ut gratis dispense, sic ut qui pretium pro re spirituali recipit, nullum adipiscatur dominium, ob idque statim tenetur ante sententiam id relinquere. At vero utrum tunc teneatur restituere pauperibus, an ei qui dederat, dubium est. Nam à priori parte facit quod iura in pias causas iubent fieri restitutionem, ut can. qui habetis xliij. q. v. & can. De hoc de simo. cautum est. Et in foro exteriori eodem modo fieret condemnatio, eo quod qui dedit mereatur dominio priuari, immo iniustius quam qui dedit ad labefactandum iudicem. Sed ab altera parte est argumentum, quod nemo expoliandus est re sua, nisi per iudicis sententiam. De hac ergo re, loco proprio, lib. ix. differendum est. Interim tamen stando in iure naturali, dicendum quod ante condemnationem facienda est restitutio ei, qui dedit. Cauca sibi tamen restituens, ne postea cum in notitiam venerit ecclesie, denuo condemnetur.

Tertius
modus
dationis
illicita.

Dubium.

Ad tertium
arg.
Hæres
triplices
sunt
Dubium.

Solutio tertii argumenti triplembris est. Aut enim creditor, cui restitutio debetur defunctus est aut absens, aut prius ignorans. Et quidem loco defuncti hæreses subrogantur, qui in triplici sunt differentia. Aut enim sunt necessarii ut puta quos testator nisi legitima rarissimaque de causa, exheredare non potest. Quales sunt paternum filij, ac filiorum parentes alij vero succedunt ab intestato, ut fratres & consanguinei. Sed alij ex testamento, ut alieni. Et Quomocumque quis si alterius hæres eidem est facienda restitutio. Quinimo, ut dicebamus, ut hæres sit ipsi defuncto. Pulsare autem cuiuspiam conscientiam potest, an qui inuestigatis hæredibus nulloque inuento, restitutionem in pios usus confert, postea reperto hærede, qui inuentus non fuerat, eidem nihilominus debeatur restitutio. Apparet enim id ratio potest, quoniam ille non debet inficius & iniustus priuari iure suo. Ad hoc respondetur, quod quando restitutio alicuius est potestatis, hæresque non inuenitur coram publica Potestate, debet fieri diligentia, & penes ipsam deponendum est debitum. Sed autem eius auctoritate vel in pauperes vel in pios usus dispendatur, tunc restitutor tutus manet, tam in conscientia quam in foro iudiciali. In rebus autem leuioris momenti non est tam anxia indagatio necessaria. Quando vero creditor absens est, tunc quo commodius fieri posset transmittenda illi est restitutio. Quid autem si transmissio sine magno sumptu fieri non potest? Scotus quidem & Richar. in 4. dist. 15. aiunt quod quando ingentibus opus est sumptibus, non tenetur debitor illos facere, sed potest tunc in pauperes quantum debet erogare. At vero San. Thom. de sumptibus nihil meminit, sed consilio id contulit, quia simplicem constitutore regulam non poterat. Est ergo discretione opus nempe perpendendum, utrum id quod debes, per iniuriam retinueris, an vero per contactum licitum puta aut venditione, aut mutuo, &c. Si enim per contactum licitum in tuum ius res illa venit, & ante solutionis tempus ille recessit, nullas teneris facere expensas ad restituendum, quia non plus debes, quam accepisti. At si sine illis transmittere nequis, vel custodire debes vel apud iudicem deponere. Nam in pios usus non licet dispendere, nisi longo expectetur tempore. Si autem per iniuriam id illi debes, puta si furatus es aut si quamuis iuste accepisses, tamen ante solutionem peregre profectus in mala es fide, absq. dubio teneris sumptibus tui restitutionem illi mittere, quandoquidem cum fringeris indemnem seruare quia

abque sua culpa suo caret iure. De illo vero, qui prorsus ignotus est, grauius est vitiatusque dubium. Hic enim articulus ad istos coemptores, & negotiatores, ac falsamentarios spectat qui minutatim quoslibet defraudant, atque expilant, ac subinde ad illos, qui vrbem aliquam iniusto bello in prædam dederunt. Præterea, ad illos, qui inuenerunt thesauros, de quibus sub titulo. De furto, dicturi sumus. Huiusmodi namque debitoribus ignoti sunt sui creditores. Primum ergo omnium admonendi isti sunt quisnam dicatur ignotus. Haud enim quicumque censendus est debitori ignotus, qui in sua non est notitia, neque memoria, sed ille prorsus qui facta pro ratione debiti solerti diligentia, inueniri non potuit. Quapropter antequam hæc fiat indagatio, non licet in pios vltus restituenda dispensare, neque compositionem facere auctoritate Cruciaræ Bullæ. Illa enim præcisè dicuntur debita incerta, quorum dominus post vigilantem indaginem, quæ bona fide fuerit facta, inueniri non possunt. Quin vero qui per iniustam acceptionem æs alienum contraxerunt, suis proprijs sumptibus tenentur eandem facere inuestigationem. Quæcirca ubi sub dubio comperitur fuerit, isti aut illi certo deberi, nempe cum duo ad tuam tabernam accesserint, & certus sis alterutrum defraudasse, licet scire nequeas vtrum eorum, teneas nihilominus inter illos aut suos heredes debitum æs disperiri, quoniam nunc creditor non est omnino ignotus. Quæ vique ratione sunt qui censeant eum qui certus est cuius ciuitatis fuerit ille cui restitutionem debet, si ille neque heredes haberi possunt, restitutionem debete pauperibus eiusdem loci.

At vero nulla apparet huius necessaria ratio, sed forsitan distinguere est oportere. Dum enim exercitus ciuitatem communi nomine fuerit depredatus, tunc, forte si ignoti sunt domini, facienda est ubi restitutio, vt reipublica ipsa eam distribuatur. Quando vero non illo modo per iniuriam toti reipublice illatam contractum est debitum, sed per iniuriam singularem cuiusdam, non est necessarium in eodem oppido fieri. Est ergo conclusio doctorum omnium quod ignotus domino, facienda est pauperibus restitutio, vel potius ipsi in pauperibus, ut supra dicebamus

Veruntamen quomodo hic restituendi de sua radice innotescat, queritur quomodo iure pauperibus largienda sint quæ incertis dominis debentur. Vtrum sit naturale, diuinumve, an humanum? Quis inquam illos fecit huiusmodi creditorum hæredes? Et arguitur sic Obligatio restituendi iure naturæ vniuersos obligat mortales, siue Christiani sint, siue sola lege naturæ viuentes, naturæ autem non docet, ignoto domino pauperibus id deberi immo videtur tunc res transire in ius possidentis. Habetur enim Insti. de rei diuisio, quod res cuius non est dominus, occupanti conceditur, quando autem dominus non comparet, perinde habet ac si non esset. Præterea quod restitutio fiat pauperibus, sola lege canonica introductum est, vt patet cap. Cum tu de vsu. & can. Non sane & Qui habeatis, 14. quæst. 5. Pontifices autem non potuerunt inuitis dominis præter ius naturæ debita incerta in vsum pauperum addicere. Nam ante illa sancita decreta, non apparet eiusmodi restituendi modus fuisse necessarius. Ad hoc primum omnium respondetur, eiusmodi incerta debita si ius tantum confuselas naturæ, in vsum communes reipublicæ eedere. Nam cum res vniuersæ, vt lib. precedenti dictum est traditæ in communi sunt humano dominio, quarum diuisio iure gentium facta est, sicut dum expectatus legitimo tempore dominus non comparet, iterato veniant in vsum publicum. At vero quoniam Christi vltus tota reipublica Christiana curam pauperum gerit, & merito potuit hæc bona quasi communia reipublicæ pauperibus applicare, qui eiusdem reipublicæ sunt egenera membra. Idque Alexand. sub anno Domini 1176. faciendum Salernitano Archiepiscopo iussit, vt patet dicto capitulo Cum tu. de vsu. Non tamen quod ipse fuerit primus rei huius auctor, sed exemplo adductus est antiquissimorum sanctorum, Augustini scilicet, vt cano. t. j. t. 14. quæstio quinta, constat, atque aliorum: Quin vero & naturalis iure edoctus & Euangelio? Nani quod cuique superest, erogandum est in pauperes, eiusmodi autem bona redundare censentur in reipublica.

Ex quo sequitur primo dominium harum rerum non transire in pauperes, sed si

Dubiū.

Respon-
sio.

idid

idid

OTO
1176
1176
1176
1176

creditorum heredes essent, sed dum ipsis datur quasi creditoribus ipsis soluitur. Et tunc per donationem ipsam acquirunt verum dominium, quasi Papa tunc dominiorum nomine illis tribuat. Subsequitur deinde secundo quod dum res publica in alios pios illis debitis eguerit, cessat tunc eis erogandi pauperibus. Et potest res publica illa in tales usus consumere. Nam ius positium non potest naturali derogare. Ob idque princeps tunc secularis forte potest incerta ipsa debita exigere & compositionem facere, puta pro certa quota reliquum remittere, ut facit Papa, ut illico dicemus. Quod si scititens an qui que priuatim possit illa que debet, ut libuerit, in pauperes diffundere. D. Th. nihil hic de hac re fassus est tamen in 4. dist. 1. §. q. 1. art. 3. ait debere fieri restitutione secundum arbitrium episcopi vel illorum ad quos pertinet cura ciuitatis. Vbi iniquitate videtur rem publicam ipsam talem habere facultatem. Scotus vero eadem dist. in quaest. 2. negat id esse necessarium, immo ait per se quemque id exequi posse, quem Richar. ibidem sequitur, art. 5. q. 4. Crediderim tamen, ubi modica est restitutionis quantitas, per se quemlibet restituere id posse. Cum vero res est cumulationis pretij, consilium est ut arbitrio prudentis confessari fiat, immo posset tam ingens esse, ut consulendus etiam esset episcopus, ut eius prudentia commodius referretur fiat. Haud tamen id ceu de necessitate salutis asseruerim. Neque S. Thom. diuersum docuit, maxime cum in Summa de hac res illuerit. Vtilior autem erit responso, utrum ipse qui as habet ignoti domini posset sibi partem capere dummodo sit pauper, vel suis consanguineis & familiariibus clargiri. Caietan. quidem id absolute affirmat, ego vero absque temperamento non audeo. Si enim hanc facias vnicuique licentiam, illico sibi suisque effinget paupertatem pro ratione sui status ut aiunt. Igitur ubi necessitas non fuerit patientissima & clarissima, nemo iure potest sibi usurpare quod restituere debet, licet possit restitutionem differre. At si cogitat sibi capere, id debet facere auctoritate episcopi, aut sui parochiani curati, aut confessarij, si prudens est & sapiens. Idque tunc fieri licebit quando grauiore alie miserie pauperum non se oculis obiciat. Quando vero auctoritate prelati aliqua

sibi elemosyna ex ijs que debebat applicatur, vere fit eius dominus, neque ueniens in pinguiorem fortunam tenetur id amplius restituere. Per contrarium autem de compositionibus istis quas nuperime nominauimus, sine ne licita, ut Cruciate forma habet, nempe ut qui in certa debita contraxerit, certam soluens portionem liber fiat a reliquo debito. In huius responsione interrogationis illud tempero prima fide cauendum est, ne quispiam se ipsum seducat, arbitratus quidpiam certum incertum antequam diligens peragatur indagatio ad comperendum debitorem. Hoc autem supposito nulla esse videtur ambigendi ratio, quin si legitima adit causa, possit Summus Pontifex eiusmodi compositiones facere, quando quidem iure natura, ut dictum est illa bona sunt reipublice, que tunc in tales usus illis indiget. Quin vero ut proxime insinuabam, quando Reipublice necessitas esset aperitissima, rex quoque forte posset id facere. Tamen qui a Summo Pontifice iustior est elemosynarum iudex, neque causa, ita semper est euidens, ille ad eundem est, cuius auctoritate id fiat. Quod si quis arguat, ignotos creditores foriam non consentire id negatur, immo consentire videntur, quia illa habent pro amissa, & liberius quique ac gratantius contribuent centum que pro perditis omnino ducit, quam quatuor que habet in crumena. Et quamuis non consentirent, res publica id potest facere. Sed rursus arguis, quamuis illa Papa colligere possit, qua tamen habet facultatem remittendi partem? Respondetur quod itaquam legitimus iam tunc bonorum admistratores propter ingruentem instantemque publicam necessitatem, ut facilius expeditusque fiat collectio, potest partem condonare ut reliquum soluat. Hactenus de iure. De facto nanque & executionis modo nihil loquimur. Aequitas enim iuris huius hanc est ut per eiusmodi compositiones tanta coficeretur pecunia publica que vel alia tributa vel bonam eorum partem posset excusare, idque sic fieret, ut non offretur iniquis sue iniquitatis aua, & tamen ex centum & quinquaginta argenteis que reipublice pauperibusque debentur, tantum colligere duo, ac remittere reliqua plus detrimenti offert pauperibus, quorum Papa est pater, rexque pauperum quod

Dubiū
D. Tho.

Scotus.

Richar.
Sententia
auctoris

Dubiū.

Caieta.

emolumentum in bonum pulicum conferat. Præterea præsentissimum creatur periculum istis coemptoribus & raptoribus ut huius fiducia nihil faciant quoscunq. passim defraudare. Atque idem periculum fit inde præsentis quod certi sunt tertio quoquo anno eiusmodi indulgentias proventuras. At vero bellorum frequentias quæ non tantum ab infidelibus nobis in dies ingruunt, huius inter alia nobis sunt causa, mali, ut in conquirendis, vndique subsidijs modum non permittat. Quocirca neq. nos in quem quam obloquimur, quia neq. nostra est auctoritas tanta neq. audacia. Sed tamen postquam ius probamus, admonere subinde cogimur fraudatores istos publicos, coemptores in quam ac negotiatores ne fiducia istiusmodi immodice remissionis freti contrahere fraudibus pergant ad alienum, quod si fecerint, restituere non tudent. Nam qui propositum non habet restituendi quousq. veniat indulgentia, in peccato mortali se sciat persistere, quoniã habita restituendi oportunitate, per nullum tempus licet alienum retinere.

Ad quartum argumentum respondetur, vnumquemque de his quæ sibi propria sunt arctius stringi parentibus succurrere quam alijs, ea vero quæ aliorum sunt, potius illis sunt rependenda quam impendenda parentibus, nisi forsitan, ut ait S. Th. in casu necessitatis extremæ, in quo posset & deberet quisque etiam auferre aliena, ut patri subueniret. Contra hoc autem postremum verbum de tempore extremæ necessitatis dubia existunt nonnulla. Atqui ut inde exordiamur, ubi patentior est dubitatio ratio, queritur utrum debitore & creditore extrema necessitate coactis teneatur debitor creditori præ seipso succurrere, an potius sibi ipsi illo neglecto? Et quidem Scotus 4. dist. 15. q. 2. hac vitium distinctione. Si creditor in necessitatem prius incidit, teneatur tunc debitor illi solvere, si vero prius debitor, teneatur sibi providere. At qui ambo hæc membra adeo sunt certa, ut de neutro possit vllas dubitare. Nam etiam si nihil extrema patienti deberes, cogeres illi succurrere, & quando tu eadem necessitate strangularis, quamuis nihil tibi alius deberet, teneatur tibi. Quando autem simul eadem necessitas ambos occupat, tunc ait Scotus debitorem, vita propria posthabita debere creditori quod suum est, redde

re, quare homicida, inquit, esset, si sibi tunc, usurparet. Neque delunt alij quorum est Richar. qui in eius sententiam subscribant. Et ratio eius est hæc, quod cum ambo necessitate pares sint, hoc iure creditor debitorem superat, quod res illa necessaria, necpe cibis aut pecunia quam debitor retinet, ipsius est, scilicet creditoris. Et potuisset suam præterea opinionem inde suffulcire, quod in tali necessitate neuter posset ab altero, quod ei necessarium erat, eripere. Ex quo fieri videtur consequens, ut neque debitor tunc retinere id posset, quod alterius est. Idem enim esse videt ac si ab ipso id eriperet. Nihilominus contraria sententia non solum multo est probabilior, verum proculdubio completenda. In primis S. Thom. licet non id expresse asserat, insinuare tamen illam videtur, quandoquidem absque vlla exceptione ait, quod casu extremæ necessitatis cuius debitor deberet præsidio esse parentibus, & a fortiori, sibi. Quare Caiet. eandem amplexus est sententiam. Ratio autem est hæc, ab illa Scoti diuersa. Ambo sunt necessitate pares, & possidentis condõ quæ melior semper est, plus debitori fauet, quam fauebat creditori rem sibi esse debitam, ergo sibi potius debitor consulere debet, saltem potest, quam creditori. Enimvero tam intime innatum est homini generalissimum illud rerum omnium desiderium, ac subinde ius seruandi sese, ut nulli quidquam tunc plus debeat, quam sibi ipsi. Quocirca siue per contractum licitum id ab altero acceperit, siue per furtum aut rapinam, siue in mora sit soluedi, siue secus, in summa quomodocunq. illuc alteri debeat, ius sibi retinendi natura ipsa concedit. In tali enim casu vniuersa eadem alia debita. Quare etiam si iureiurando te adstinxisses solvere illa die, iure naturæ intelligebatur facta exceptio extremæ necessitatis. Et confirmat sententia hac ratio, ni fallor, manifesta. Iure naturæ ut dictum est, omnia sunt communia, sed iure gentium, rerum dominia diuisa sunt, ius autem gentium nequit extremæ necessitati præiudicium facere, atq. adeo illa præsentem, quantum ad vitium, omnis cessat vis peculiarium dominiorum, ac subinde debitorum. Quocirca etsi dominus prius in necessitatem illam extremam impigisset, qua ratione sub reatu homicidij teneret illi, quod debebam solvere. Si ta

Scoti au
storis.
S. Tho.

Caietæ

- men non solui, & postea ego in eandem incidi necessitatem, iam nunc non teneor. Respondetur ergo, ad argum. quod faciebamus, diuersam esse rationem, tunc rem possideas quando extreme pateris, an alter qui simile patitur. Si enim ille possidet, tu non posses ille surripere, eo quod tunc surripere esset occidere, quia esset vera actio, qui vitam alteri directe adimis, ac si hominem strangulares. Quando vero tu possides, id est, penes te rem quomodocumque habeas, non agis, sed tantum cessas succurrere, cum possis. At vero non succurrere, cum possis, non est directe occidere, neque vero per accidens, nisi quando teneris succurrere, & in tali casu non teneris. Sic enim intelligendum est Ambrosinum verbum. Quem patere potuisti, si non paupis, occidisti. Inelligitur enim quando non te aliud ius excusabat. An vero patente tuo ac tuo pariter creditore in eandem extremam necessitate coniectis teneris potius patri quam creditori? arbitror problema esse in vitansq. partem probabile. Et qui dixerit, creditori bona quidem ratione tuebatur. Nam solum illud ius, quod unusquisque habet seipsum seruandi, videtur in tali casu usum alienae rei debitori vendicare. Qui vero crediderit parenti potius, & ipse quoque pietatis officium praetere se sibi poterit. Nam fere idem est patris ac tuam ipsius vitam seruare. Sed tunc idem crediderim & uxori & filio. Nam ad fratres minime liceret idem pretendere. Vitium vero qui extrema suppressus egestate, rem in sumit, quem alteri vel antea debebat, vel sic arripit, debito absoluitur, an vero post ditior solvere nihilominus obligetur, decidere superest nam quod prius absoluitur, argum. est, quod si tunc ab altero eriperet, non teneretur. Ad hoc seite Scotus loco citato per hanc distinctionem respondit. Si ille virtute alius contractus rem illam ante extremam necessitatem debebat, non sit a restitutione immunis, sed si tunc accipiat, non sit restitutioni obnoxius. Et ratio est in promptu, quia est in extrema necessitate omnia sint communia, tunc qui cepit nullum contractum debuit. Nihilominus si debitum erat contractum, non est cur dissoluatur praecedens vinculum, manebit ergo. At vero Adrianus in materia de restitutione, huiusmodi distinctionem non admittit, sed absolute tenet, illum qui extrema subditus necessitati, aliena cepit, pinguiori arripente fortuna ad restitutionem teneri. Cui & sui affectus non desunt. Quin vero eius opinionem corroborant. Et pondus suorum argumentorum huc propendet, quod in extrema necessitate non omnia sunt communia, quantum ad dominium. Nam alias qui tunc indigenti non succurreret, ad restitutionem postea teneretur, quod re vera non est credendum, eo quod succurreretur praecipuum non est iustitiae, sed charitatis. Sunt ergo non aliter communia, quam ad usum, quod fieri videtur intransfatio usum, tenearis ad restitutionem rei. Secundo arguitur. Extreme indigenti abunde subuenitur per rem mutuatam, nec enim ergo tenetur simpliciter dare, atque ad eo qui rem consumit, subiectus manet restitutioni. Et tertio. Extreme indigenti non tenetur medicinas suas gratis impendere operas, neque pharmaco polae sua donare pharmaca. Satis enim est si solutionem expectent. Accedit & tex. can. si quis de fuit. Vbi habetur, quod qui propter necessitatem famis aut nuditatis aliena occupauerit, si postea ablatum reddiderit, non cogatur ieiunare. Vnde à contrario sensu colligitur, quod si non reddiderit, ieiunare cogatur. His nihilominus nihil obstantibus persistendum est in priori sententia, dum tamen recte explicetur. In primis, quando res est parui momenti, omnes sententur nullam recte restituendi obligationem, sed si res qua extreme ille indiget, maioris est existimationis, considerandum est sine ille simpliciter indigens, nempe qui nullibi habeat unde solvere possit, an vero licet id hic non habeat forsitan habet alibi vel ei debetur hic enim non est censendus simpliciter indigens & ideo satis est si quis ei credito mutuet unde suae necessitati occurrat. Sola enim absoluta necessitas ius in tali casu accipiendi alienum facit. Si autem sit simpliciter indigens circa controuersiam esse debet, quod ille nulla manet obnoxius restitutioni, si rem qua indigebat in sumpsit. Enimvero licet ita sit, quod tunc solum sint omnia communia, quantum ad usum tantum, quia in his qua vii consumuntur, ad usum lege naturae sequitur dominium, ut puta si sit cibus, aut potus, aut pecunia, qui accipit, sit dominus. Et hoc, si nos fallimur, contraria opinio suos decipit esse enim communia omnia quoad usum, est quod tunc possit indigens res alienas

ARTICVLVS II.

Vtrum ille qui accipit, tenetur semper restituere.

alienas in sumere, ac si suæ essent. Atque adeo non tenetur creditor recipere, sed aliter tenetur gratis dare. Si vero res esset, quæ non vtu consumitur, tunc cessante necessitate tenetur illam reddere, vt si quis equo alieno vteretur vt periculum mortis effugere, aut si indigeret lecto tempore infirmitatis. Per hoc responderetur ad argum.

De medico, & pharmaco copola.

de medico, deque pharmacopola. Porro namque si alter extreme indigeret sua opera vel sua medicina tenetur sub peccato mortali, licet circûstâtes tenerent nihilominus eodẽ legamine contribuere, si res esset adeo pretiosa. Tametsi in his medicinis subtrahendis non adeo sequens contingit culpa sicut in cibo, ac in alijs rebus, quia non ita esse solent necessaria, neque misericordiam vinculum obligat, vt morti pauperis admodum pretiosa medicina occurratur, tantave medici solertia. Quod autem ex c. si quis, de furt adductum est, nihil sane ad rem pertinet, planum quippe est illic mentionem non fieri necessitatis extreme, vt bene ait glos. sed leuioris. Ait siquidem text. Si quis propter necessitatem occupaue rit, &c. peniteat hebdomadas tres, & liquidum est quod cum in extrema necessitate alienum occupare, nulla sit culpa, nulla imponere ut penitentia.

Dequin to arg.

SOLVTIO quinti argumenti in longâ nos hinc transmitteret disputationem de restitutione bonorum clericorum, quæ non rite expenduntur, sed in malos vsus dissipantur, nisi latissimus esset de hac nobis habendus sermo, lib. 9. & 10. à quo ideo impudentium super sedendum est. Quod autem ad rem præsentem attinet trisariâ prælatus res ecclesiæ vsurpat. Vno quidem modo, si res illa non sibi deputata est, sed res alteri pura capitulo. Et tunc qui res illas ab illo præfecto receperit, siue dono siue præcio, tenetur eas ratione rei acceptæ restituere vero domino. Si vero res ecclesiæ, quæ sub sua sunt administratione, vt si ex eplam ponamus fabrica, vel in alijs, alienauerit in consanguineos vel in alios, illis tenetur restituere, non episcopo, ne illas iterum dissipet, sed Ecclesiæ, vt in deposito sine vique ad futurum possessorem.

Tresariâ post pla tus res ecclesiæ occupa re.

Sed si penes illas se retinet & veluti proprias possidet, satis est vt animam illum deponat.

Post circumstantiam cui sequitur quis de qua sunt duæ quæstiunculae. Prior huius secundi articuli est, vtrum vniversim qui accipit, quisquis ille fuerit, teneatur restituere? Et arguitur a parte negatiua. Restitutio (quod identidem repetimus) est æqualitatis constitutio, quæ scilicet ab eo subtrahitur qui plus habet, & ei apponitur qui habet minus. Vtu autem non tenebitur eandem restituere. Secundo, Nullus tenetur suum proderere crimen, secundum illud Chrysolomus. Non tibi dico vt te prodas, contingit autem quandoque vt debitor citra suam infamiam restitutionem facere nequeat, ergo tunc iugo restitutionis liberatur. Tertio, Vna res yna simplici restitutione contenta est, contingit autem nonnunquam, vt quam multi furati sunt, vnus in integrum restituat, ergo alij tunc ad nullam amplius restitutionem tenentur atque adeo non omnia qui rem suscipiunt ad restitutionem obligantur. In contrarium autem est quod ille qui peccat, satisfacere pro culpa tenetur, culpa autem vt ait Augustinus, non dimittitur nisi restituatur ablatum, ergo eidem incumbit restitutionem facere.

Distin. tio.

Prima conclu.

Quæstio hæc in materia restitutionis egregium obtinet locum. Ad quam ideo distinctione præmissa quatuor conclusionibus responderetur. In eo namque qui rem occupat alienam, duo est considerare, scilicet & actionem quæ eam accepit, & rem ipsam. Est ergo prima conclusio. Quicumque penes se rem habet alienam, ratione rei ipsius, quæ accepta est, tenetur eam dem vero domino restituere. Probat. Quicumque enim habet vltra id quod suum est debet illi reddere cuius est, hoc enim ratio iustitiæ commutatiue exigit, quippe cuius officium est æqualitatem inter eum constituere, qui minus habet.